

VI UTDANNER NORGE (202~~40~~–202~~73~~)

Utkast til redaksjonelle endringer

Del 1. Vårt utgangspunkt

Utdanningsforbundet organiserer medlemmer i hele utdanningsløpet; fra barnehager og skoler til høyere utdanningsinstitusjoner, støttesystemet og utdanningsadministrasjoner over hele landet. I tillegg organiserer vi studenter og pensjonister.

Den brede organiseringen gir oss en unik mulighet til felles innsats for å realisere samfunnsmandatet for utdanningen og arbeide for gode lønns- pensjons- og arbeidsvilkår.

Grunnlaget for Utdanningsforbundets arbeid står i formålsparagrafen:

§ 2.1 Utdanningsforbundet er en partipolitisk uavhengig fagforening for pedagogisk personale innenfor alle utdanningsnivåer.

§ 2.2 Utdanningsforbundet skal ivareta medlemmenes interesser når det gjelder lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår, og når det gjelder profesjonsfaglige og utdanningspolitiske spørsmål.

§ 2.3 Utdanningsforbundet skal arbeide for at barn, unge og voksne får et kvalitativt godt og etisk forsvarlig opplæringstilbud, og for at utdanning skal ha en sentral rolle i samfunnet.

(Vedtekter for Utdanningsforbundet § 2)

Del 2. Vår organisasjon og samfunnsutfordringene

Lærerne har alltid vært en sentral yrkesgruppe i norsk samfunnsliv, og har spilt og spiller en aktiv rolle for å sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier.

Utdanningsforbundet skal også i fremtiden ha en samfunnsbyggende rolle og innflytelse.

Framtiden bygges gjennom god utdanning.

Et åpent, trygt og tillitsbasert samfunn er ingen selvfølge. Vi har erfart hvordan kriser og

konflikter utfordrer den tryggheten, tilliten og åpenheten vi er vant til. Utdanning spiller en viktig rolle i arbeidet med å bygge og ivareta demokratisk beredskap i befolkningen.

Kommentert [NN1]: Forslag til justert tekst for å fange opp utdannings betydning i møte med kriser og omveltninger, som Covid-19 pandemien og den pågående krigen i Ukraina.

Gjennom bærekraftsmålene har verdenssamfunnet pekt på sentrale utfordringer som må løses de nærmeste årene. Bærekraftsmålene beskriver hvordan det internasjonale samfunn og nasjonene blant annet skal utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet, stoppe klimaendringene og ødeleggelse av natur. I dette arbeidet har fagbevegelsen en avgjørende rolle.

Bærekraftsmålene slår fast at alle elever og studenter innen 2030 skal tilegne seg kompetansen som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling. Utdanning er derfor en forutsetning for å realisere samtlige bærekraftsmål.

Utdanningsforbundet skal delta i kampen mot økende forskjeller. Vi har, som del av fagbevegelsen, et særlig ansvar for å delta i samfunnsdebatten. Organisasjonsgraden i samfunnet er synkende, og fagbevegelsen må samarbeide om å øke andelen fagorganiserte. Uten en sterk fagbevegelse forskyves maktbalansen i samfunnet, og demokratiske institusjoner og prosesser svekkes. En sterk fagbevegelse er et vern mot den utviklingen vi i dag ser i mange land, også i Norge, der faglige rettigheter utfordres. Andre viktige utfordringer som vil sette dagsordenen for Utdanningsforbundets arbeid i kommende periode er globalisering, digitalisering, kommersialisering og migrasjon.

Lærere og ledere har et stort ansvar, men gis ikke tilstrekkelig tid og handlingsrom til å ivareta dette på en best mulig måte. Gode lønns- og arbeidsvilkår er en betingelse for å rekruttere og beholde lærere og ledere, i alle deler av utdanningssystemet. Lærere er viktige for barn og unges utforming av egne livsprosjekt. Dette blir vanskeligere i en tid der mye av styringen bygger på et instrumentalistisk syn på utdanning. Utdanningsforbundet må ta et særlig ansvar for å sikre respekten for lærerprofesjonens handlingsrom og skjønnsutøvelse.

Del 3. Vårt verdigrunnlag

En god, likeverdig og inkluderende utdanning for alle

Utdanningsforbundet skal arbeide for at alle barn, unge og voksne får oppfylt retten til en god, likeverdig og inkluderende utdanning, basert på et bredt og helhetlig læringssyn som inkluderer lek, omsorg, læring, utvikling og danning. Utdanning er et viktig virkemiddel for utjevning, og alle må sikres tilgang til et offentlig og gratis utdanningstilbud.

Utdanningsforbundet ønsker et samfunn preget av tillit, toleranse og respekt for ulikheter og mangfold. Vi vil aktivt kjempe imot alle former for rasisme og diskriminering. Alle skal ha de samme mulighetene, uten hensyn til kjønn, alder, sosial og etnisk bakgrunn, bosted, funksjonsevne, religion og seksuell orientering.

Utdanningsforbundet skal ha et særskilt blikk på rettighetene til samiske barn og unge. Samiske læreplaner, læreverk og andre pedagogiske verktøy for barnehage og skole må utvikles parallelt med de norskspråklige. For å oppnå likeverdig opplæring, må rett til læremidler og pedagogiske verktøy på samiske språk også forankres i lovverket, på samme måte som samiske læreplaner. Det gir samiske barnehager, skoler og lærerutdanningene bedre muligheter til å sikre en trygg fremtid for de samiske språkene.

Utdanningsforbundet skal arbeide for å ivareta andre nasjonale minoritetsspråk og kulturer i barnehage og skole, inkludert kvensk og finsk.

Utdanningsforbundet skal medvirke til en felles forståelse av hva som ligger i lærerrollen. Vi skal fremme en etisk forsvarlig praksis, slik dette kommer til uttrykk i *Lærerprofesjonens etiske plattform*.

En sterk og solidarisk fagforening som står for faglig og profesjonell styrke

Utdanningsforbundet vil verne om og videreutvikle de faglige rettighetene. Vi forsvarer organisasjonsretten, forhandlingsretten og streikeretten. Ytringsfrihet skal også gjelde på arbeidsplassen, og Utdanningsforbundet vil gi medlemmene støtte til å ta opp mulige brudd på lover, forskrifter og avtaler. Utdanningsforbundet skal være et talerør for lærerprofesjonen på alle nivå. Vi skal hjelpe medlemmene til å håndtere utfordringene de møter i yrkene.

Utdanningsforbundet skal være i dialog med norske myndigheter om internasjonal utdannings- og fagforeningspolitikk, og påvirke deres arbeid. Utdanningsforbundet skal aktivt bruke medlemskapet i Education International (EI) til å påvirke global utdanningspolitikk. Som medlem av EI er vi solidariske med fagforeningskolleger i andre land og bidrar til å styrke den globale fagbevegelsen.

Gode lønns- og arbeidsvilkår

Utdanningsforbundet arbeider for at alle medlemmer skal ha gode lønns- og arbeidsvilkår og trygge ansettelsesforhold. Vi baserer lønnspolitikken vår på sentrale og kollektive avtaler. Vi vil arbeide mot lokale pottforhandlinger og mot individuelle forhandlinger som er basert på

resultat og prestasjoner. Alle medlemmer skal ha kollektive, solidariske, forutsigbare og trygge pensjonsordninger.

Utdanningsforbundet arbeider for likestilling og et samfunn der alle har like vilkår.

En tydelig samfunnsaktør

Utdanningsforbundet vil styrke organisasjonenes plass i samfunnet, nasjonalt og internasjonalt. En godt fungerende velferdsstat er en forutsetning for god og likeverdig utdanning.

Utdanningsforbundet tar avstand fra markedsorienterte styringsideologier. Vi vil arbeide for at det brukes demokratiske styringssystem uten preg av markedsorientert målstyring. Vi skal være en pådriver for rettferdig handel og motarbeide sosial dumping.

En bærekraftig utvikling

Utdanningsforbundet skal arbeide for å realisere bærekraftsmålene. Omstilling til et bærekraftig samfunn krever store endringer. Vi skal, som en del av det organiserte arbeidslivet og som en sentral utdanningspolitisk aktør, bidra til en rettferdig omstilling. Klima- og miljøspørsmål skal være en del av partssamarbeid og medbestemmelse. Miljø- og klimaendringer krever satsing på utdanning, og Utdanningsforbundet skal arbeide for at utdanningen rustet barn og unge til å møte klimautfordringene og finne løsninger på disse. Utdanningsforbundet mener at en arbeidsstyrke med høy faglig kompetanse og følelse av ansvar for miljøet, er en viktig forutsetning for at samfunnet skal kunne nå bærekraftsmålene.

Del 4. Vår politikk

4.1 God utdanning og en sterk profesjon

Bred og helhetlig tilnærming til utdanning

Lærere utdanner og danner nye generasjoner, og former framtidens samfunn. Målet for lærergjernen er å utdanne og utvikle hele og trygge mennesker, der alle har en plass i fellesskapet. Dette krever en anerkjennelse av barndoms- og ungdomstidens egenverdi. Barnehagen, skolen og lærerutdanningene må stimulere til skaperkraft og glede.

Lærerutdanningene utdanner framtidens profesjonsutøvere og må bygge sin virksomhet på

verdigrunnlaget i formålsparafene for barnehage og skole, og på *Lærerprofesjonens etiske plattform*.

Utdanningsforbundet skal føre an i debatten om hva som er god utdanning. Vi skal løfte fram og forsvare det brede samfunnsmandatet, og vise bredden, dybden og sammenhengen i fag og kunnskapsområder. Utdanning er lek, læring, utvikling, omsorg, trivsel og danning. Utdanningsforbundet skal arbeide for at leken får en større plass i skolen. De praktiske og estetiske fagene og programfagene på de yrkesfaglige utdanningsprogrammene må styrkes. Vi skal peke på sammenhengene mellom rammevilkår og god utdanning av barn, unge og voksne.

Lærerne skal på faglig grunnlag kunne velge arbeidsmåter og vurderingsformer. Vurderingsarbeidet i barnehage og skole må være i tråd med overordnede formål og lærernes profesjonelle skjønn, og det må støtte opp under verdigrunnlaget slik dette uttrykkes i rammeplan for barnehagen og overordnet del av læreplanen. Dette må sikres gjennom godt lokalt samarbeid i profesjonsfellesskapet.

Utdanningsforbundet skal arbeide for gode overganger mellom de ulike nivåene i utdanningssystemet. Overgangen mellom barnehage og skole er spesielt viktig. Utdanningsforbundet skal arbeide for at det beste fra både barnehage og skole blir ivaretatt.

Tydelige roller og sterke profesjonsfellesskap

Utdanningsforbundet skal arbeide for å bygge sterke profesjonsfellesskap der ledere, lærere og støttesystem sammen tar et ansvar for egen faglig utvikling og profesjonalisering. Ledere og lærere er del av det samme profesjonsfellesskapet. De har den samme kunnskapsbasen og et felles oppdrag: å bidra til lek, læring, utvikling og danning for barn, unge og voksne. Rollene er imidlertid ulike og lederne har et særlig ansvar i prosesser som bidrar til profesjonalisering og utvikling av den pedagogiske praksisen. Utdanningsforbundet vil arbeide for at medlemmene får en større arena for å drøfte faglige spørsmål og utvikle innholdet i barnehage, skole og i lærerutdanningene. **Utpøving av faglige nettverk** er en del av dette. Vi vil gjøre profesjonen bedre rustet til å delta i profesjonsfaglige diskusjoner og utviklingsarbeid på arbeidsplassene, og til dialog med lokale og nasjonale utdanningsmyndigheter.

Læreryrket handler dypest sett om å myndiggjøre barn, unge og voksne. Lærere må se det enkelte mennesket, og legge til rette for at hver og en finner sin plass i fellesskapet. Dette fordrer at lærere og ledere har et profesjonelt handlingsrom. Alle lærere og ledere skal inngå i

Kommentert [NN2]: Selv om arbeidet med de faglige nettverkene kom i sent i gang i inneværende landsmøteperiode, foreslår sentralstyret en endring i denne formuleringen, for å unngå at det nettverkene blir vedtatt utprøvd i to landsmøteperioder.

et profesjonsfellesskap som bygger på erfaring og et forskningsbasert kunnskapsgrunnlag.

Lærerutdanningene er viktige institusjoner for forskning og utvikling av kunnskap om hva som er god utdanning, hva som er god læring og hva som skal til for å bli en god lærer. Lærerutdanningene er derfor avgjørende for all annen utdanning.

Utdanningsforbundet mener at lærerprofesjonen skal spille en sentral rolle i å velge ut, evaluere og videreutvikle læremidler, læringsplattformer, skoleadministrative systemer og andre IT-systemer og pedagogiske programmer. Ny teknologi må tas i bruk på utdanningens premisser og støtte opp under verdigrunnlaget og det overordnede formålet for barnehage, skole og høyere utdanning. Det er muligheten til pedagogisk utvikling i tråd med profesjonens faglige og etiske skjønn som skal være drivkraften i innføringen av ny teknologi og ikke kommersielle interesser eller mulighet for innsparinger.

Utdanningsforbundet må holde fast ved at samspeilet mellom lærere og barn, unge og voksne skal være grunnpilaren i utdanningssystemet. Ny teknologi må aldri legitimere en svekkelse av hvordan barn, unge og voksne blir møtt av lærere, men må tvert imot bidra til at lærere får mer tid til å følge opp den enkelte. Lærere, ledere og støttesystem har en spesielt viktig rolle i arbeidet med å sikre at dette skjer. Det krever at de får tilbud om relevant etter- og videreutdanning som styrker den profesjonsfaglige digitale kompetansen. Dette forutsetter at lærerutdannerne har tilstrekkelig profesjonsfaglig digital kompetanse. Personvernet til den enkelte må ivaretas ved bruk av digitale læremidler, verktøy og systemer.

For å sikre et godt og likeverdig tilbud for alle elever i skolefritidsordningen (SFO/AKS), må det innføres nasjonale krav til bemanning og til pedagogisk kompetanse i personalet. Innholdet i tilbudet må bygge på og støtte opp under skolens verdigrunnlag, og barnas behov for fritid og lek må ivaretas.

God utdanning i barnehage, skole og på universitet og høyskoler forutsetter god ledelse, i samsvar med samfunnsmandatet og *Lærerprofesjonens etiske plattform*. Ledere må være tett på lærerne og kjernevirksomheten. Utdanningsforbundet mener at ledere skal ha lærerutdanning, lærererfaring og god ledelsesfaglig kompetanse. De må i tillegg ha rammer som gir muligheter for pedagogisk ledelse og rom for utøvelse av profesjonelt skjønn.

Både ledere og lærere har et særskilt ansvar for å integrere og inkludere nyankomne på alle nivå i utdanningssystemet. Alle som trenger det, må sikres rett til særskilt språkopplæring. Vi

vil arbeide for at barn, unge og voksne med minoritetsspråklig bakgrunn skal få et likeverdig opplæringstilbud. Lærerprofesjonen må være særlig oppmerksom på utfordringene knyttet til enslige mindreårige flyktninger.

Etisk forsvarlig praksis

Lærerprofesjonens etiske plattform er et uttrykk for våre grunnleggende verdier og vårt etiske ansvar overfor barn, unge og voksne. Utdanningsforbundet ønsker en sterk og åpen profesjon, som deltar i samfunnsdebatten og stiller tydelige krav til myndighetene når det er nødvendig. Lærere har rett og plikt til å varsle når barn, unge og voksne ikke får oppfylt sin rett til et godt leke- og læringsmiljø. Profesjonsetiske perspektiv må være en del av pedagogiske, didaktiske og faglige diskusjoner på arbeidsplassene. Slik ruster vi tillitsvalgte og medlemmer i arbeidet for en etisk forsvarlig praksis.

Utdanningsforbundet skal fortsatt ha profesjonsetikk som en del av arbeidet med politikk- og profesjonsutvikling.

Et lag rundt barn, unge og voksne i utdanning

Det er behov for et godt lag rundt barn, unge og voksne i utdanning, som sammen ivaretar deres faglige, sosiale, fysiske og psykiske behov på en god måte. Profesjonsfelleskapet, med lærere, ledere og støttesystem utgjør dette laget.

Det spesialpedagogiske, helsefaglige og sosialpedagogiske tilbudet i barnehagen og skolen må styrkes, og den barnehage- og skolefaglige kompetansen på eiernivå må sikres.

Utdanningsforbundet skal arbeide for bedre samordning og samarbeid, og for at kompetanse også fra andre yrkesgrupper brukes for å støtte barn, unge og voksnes utdanning.

Utdanningsforbundet skal arbeide videre for å styrke rådgivningstjenesten. Voksne må ha rett til å motta rådgivning på lik linje med barn og ungdom.

En styrket faglig uavhengig og tilgjengelig PP-tjeneste med gode ordninger for kompetanseutvikling, bidrar til å styrke opplæringen og det psykososiale miljøet i barnehagen og skolen.

Rammevilkårene til den faglige og administrative støttetjenesten, blant annet krav til kompetanse og bemanning, må styrkes gjennom presiseringer i lovverket og styrking av økonomiske ressurser. Dette vil bedre forutsetningene for å tilpasse utdanningen til barn, unge og voksne med særskilte behov. Utdanningsforbundet skal arbeide for at alle opplever

tilhørighet i et trygt og godt psykososialt miljø.

Politiske mål om å redusere spesialundervisning til fordel for ordinær tilpasset opplæring må ikke svekke rettighetene til barn, unge og voksne. Utdanningsforbundet mener kriteriene for hva som utløser rett til spesialundervisning bør klargjøres, og vil arbeide for at flere lærere i barnehage og skole har spesialpedagogisk kompetanse. Differensiert opplæring og individuelle tilpasninger innenfor det ordinære tilbudet forutsetter økonomiske ressurser, høy relevant kompetanse og fleksibilitet.

God lærerutdanning

Å være lærer innebærer et stort ansvar. Lærerutdanningene legger grunnlaget for, og videreutvikler lærernes profesjonsutøvelse og -forståelse. Derfor er lærerutdanningene avgjørende for utviklingen av profesjonen. Innholdet i og organiseringen av lærerutdanningene er som en følge av dette et viktig anliggende for Utdanningsforbundet. Utdanningsforbundet skal arbeide for å reversere firerkravet i matematikk ved opptak til lærerutdanningene og masterkrav til opptak til PPU.

I framtiden vil de fleste lærere ha mastergrad. Det skal være tilbud om mastergrader innenfor alle fag- og kunnskapsområder. Lærerutdanningsprogrammer på bachelornivå må være innrettet slik at studentene kan gå videre fra en bachelorgrad til en mastergrad, og også kvalifisere seg for studier på doktorgradsnivå. Kvalitet i lærerutdanningene forutsetter nasjonale rammeplaner som bidrar til at alle lærerstudenter gjennom utdanningen får en grunnleggende felles profesjonskompetanse. En god lærerutdanning skal være praksisnær og bygge på forskning og utviklingsarbeid innenfor alle fag og kunnskapsområder. Pedagogikk og praksis må ha en tydelig plass, og danningsperspektivet og profesjonsetikken må stå sentralt i utdanningen av ansvarlige og selvstendige lærere. Det må inngås forpliktende avtaler og legges til rette for samarbeid mellom praksislærere og lærerutdannere for å videreutvikle studentenes praksisopplæring og gjøre den til en integrert del av lærerutdanningen. Studentene har rett til veiledet og vurdert praksis av kvalifiserte veiledere, både av lærerutdannere fra praksis og lærerutdannere fra studiestedet.

Studentene må tidlig i studiet få kunnskap om vitenskapsteori og metode, og bruk av relevant forsknings- og utviklingsarbeid. De må inviteres inn i kritisk refleksjon over praksis og over forskningens kvalitet og relevans for læringsarbeidet. Dette krever at lærerutdannerne har rett og plikt til å arbeide med forskning og utviklingsarbeid innenfor utdanningsfeltet, og rett til å

Kommentert [NN3]: Betegnelsen *spesialundervisning* er foreslått endret til *individuell tilrettelagt opplæring* i forslag til ny opplæringslov. Forslag til ny opplæringslov skal behandles i Stortinget våren 2023.

Kommentert [NN4]: Forslag til ny opplæringslov har som intensjon å klargjøre kriteriene for hva som utløser retten til spesialundervisning (eventuelt *individuell tilrettelagt opplæring*). Forslag til ny opplæringslov skal behandles i Stortinget våren 2023.

kvalifisere seg for opprykk til høyere stillinger.

Partnerskapsavtaler som bygger på et likeverdig samarbeid mellom praksisfeltet og lærerutdanningene er avgjørende for gode lærerutdanninger og skole- og barnehageutvikling. Det må avsettes tid for å utvikle relasjoner, felles verdier og gjensidig tillit mellom faglærere, praksislærere og lærerstuderenter. For at partnerskapet skal lykkes må det også avsettes tid til samarbeid.

En god lærerutdanning forutsetter at vi har gode lærerutdannere med solid faglig, didaktisk og pedagogisk kompetanse, og god kunnskap om lærerprofesjonens arbeid. For å sikre profesjonsperspektivet er det viktig at minst halvparten av lærerutdannerne har erfaring fra norsk barnehage eller skole. Det må legges til rette for og forventes at lærerutdannere skal hospitere jevnlig i barnehage eller skole. Forsknings- og utviklingsarbeidet som utføres i lærerutdanningene må ha relevans for lærerutdanningene og for praksisfeltet.

Utdanningsforbundet vil samarbeide med sentrale myndigheter for å redusere frafall i høyere utdanning.

Utdanningsforbundet vil arbeide for å sikre tilbud om lærerutdanning i hele landet, at fagtilbudet er bredt og holder høy kvalitet. Desentraliserte utdanningstilbud med geografisk spredning er nødvendig for å bygge kompetanse i regionene, øke rekrutteringen til yrket og for å hindre lærermangel. En styrking av basisfinansiering er nødvendig for å sikre kvalitet i høyere utdanning, forskning og utviklingsarbeid. For barnehagelærerutdanningen må finansieringskategorien heves.

Rett til kvalifiserte lærere

Alle barn, unge og voksne skal ha rett til kvalifiserte lærere, uavhengig av hvor de bor, hvilket morsmål de har, eller hvor i utdanningsløpet de er. Utdanningsforbundet krever at alle elever får oppfylt sin rett til undervisning av kvalifiserte lærere i tråd med opplæringslovens minstetimetall. Utdanningssektoren har store rekrutteringsutfordringer, og disse kan ikke løses gjennom snarveier til lærerkompetanse. Prinsippet om likeverdig opplæring svekkes dersom ikke opplæringen gis av kvalifiserte lærere. Utdanningsforbundet vil arbeide for at bruken av ukvalifiserte og dispensasjoner fra utdanningskravene blir innskjerpet i lov- og regelverk. Det skal være tydelige kompetansekrav på alle nivå i utdanningen. Endring i kompetansekrav må ikke gjøres gjeldende for lærere som allerede har godkjent lærerutdanning. Derfor krever Utdanningsforbundet at kompetansekravene med tilbakevirkende kraft som ble innført i 2015,

reverseres.

Rekruttering av lærere for barn med samisk som morsmål er viktig. Mangel på samiskspråklige lærere truer undervisningstilbudet, men det truer også eksistensen til samiske språk.

Kompetanseutvikling gjennom hele yrkesløpet

Alle nyutdannede lærere skal motta veiledning fra kvalifiserte veiledere. Nytilsatte ledere skal få tilbud om veiledning av erfarne ledere. Det må settes av tid til veiledningen, både for de som veileder, nyutdannede lærere og nytilsatte ledere.

Utdanningsforbundet mener at videreutdanning i hele ~~utdanningsløpet~~ yrkesløpet er et viktig bidrag for å styrke profesjonen. Nasjonale myndigheter skal legge til rette for videreutdanning som dekker bredden av fag- og kunnskapsområder, og som når alle profesjonsutøvere.

Etterutdanning skal være en rett og plikt for alle og ivareta nødvendig faglig oppdatering, både for den enkelte lærer og for kollegiet. Lærerprofesjonen, både ledere og lærere, skal ha en aktiv rolle i å definere behov og vurdere hvilke kompetansetiltak som skal gjennomføres i kommuner og fylkeskommuner. Skole- og barnehageeiere må oppfylle sitt ansvar for å kartlegge kompetansebehov og legge til rette for at alle profesjonsutøvere får nødvendig etter- og videreutdanning. Dette inkluderer å sikre at lærere med utdanning og yrkesbakgrunn fra andre land raskest mulig får nødvendig kompletterende utdanning for å bli godkjent som lærer i Norge.

Alle etter- og videreutdanningstilbud må utformes gjennom samarbeid mellom lærerutdanningsmiljøene, profesjonen, arbeidslivet og myndighetene.

Utdanningsforbundet skal bidra til å styrke den praksisnære forskningen. Nær sammenheng mellom praksisfeltet og utdanningsforskning er viktig for at forskning oppleves som relevant. Det krever at profesjonen blir involvert i forsknings- og utviklingsarbeid. Gode muligheter for forsknings- og utviklingsarbeid kan bidra til å rekruttere flere lærerutdannere. Praksisnær forskning må sikres grunnfinansiering og ikke være anbuds- eller konkurranseavhengig. Utdanningssystemet trenger flere lærere med doktorgrad. Videreutvikling av vårt nettsted Utdanningsforskning.no skal bidra til at profesjonens arbeid i større grad bygger på profesjonelt skjønn, erfaring, fagkunnskap og forskning

.....

Kommentert [NN5]: Kompetansekravene er foreslått fjernet i forslag til ny opplæringslov. Forslag til ny opplæringslov skal behandles i Stortinget våren 2023.

Kommentert [NN6]: Dette er en skrivefeil, ref. at det står «yrkesløpet» i overskriften og at det ikke gir mening å snakke om «videreutdanning i hele utdanningsløpet».

4.2 Styring, ledelse og partssamarbeid

Prinsipper for styring av utdanningssektoren

Nasjonal og lokal styring av utdanning må ha som formål å fremme likeverdig opplæring innenfor det brede samfunnsmandatet. Styring og ledelse skal støtte opp under profesjonens etiske og faglige handlingsrom, og må bygge på den norske arbeidslivsmodellen.

Profesjonsfaglig innflytelse utøves gjennom medbestemmelse, direkte medvirkning, andre former for formelt og uformelt partssamarbeid, samt politisk påvirkningsarbeid på alle nivå.

Offentlig utdanning trenger solide, forutsigbare rammebetingelser gjennom nasjonal styring av finansieringen, tydelige krav i lov- og regelverk og klar oppgave- og ansvarsfordeling. Lovgivning må støtte opp under hovedavtalene og tariffavtalesystemet, blant annet for å sikre medbestemmelse og aktiv deltakelse i utviklingsarbeid på arbeidsplassene. Reell medbestemmelse må sikres uavhengig av virksomhetens organisering. Slik fremmes likeverdig utdanning på tvers av kommune- og fylkesgrenser. Økt privatisering og kommersialisering gir mindre demokratisk styring og kontroll av utdanningen.

Nasjonal og lokal styring

Politiske ambisjoner på nasjonalt nivå må kunne realiseres på lokalt nivå. Derfor må vi hele tiden vurdere balansen mellom det lokalpolitiske ansvaret og det profesjonelle ansvaret. Tillitsvalgte skal bidra med sin profesjonsfaglige kompetanse i beslutningsprosesser på alle nivå. Lokale myndigheter griper i for stor grad inn i beslutninger som bør ligge i profesjonsfellesskapet. Derfor må rammene for oppdraget defineres av nasjonale myndigheter. Barnehagen og skolens oppdrag er mangfoldig, og kan bare løses dersom lærere har profesjonelt handlingsrom og mulighet for skjønnsutøvelse. Nasjonalt regelverk må derfor legge til rette for utøvelse av profesjonelt skjønn og profesjonsutvikling innenfra.

Kommuner og fylkeskommuner må ha ansatte i administrasjonen med barnehage- og skolefaglig kompetanse, og dette må forankres i lovverket. Støttesystemet på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå skal være godt bemannet av høyt kvalifiserte profesjonsutøvere. Ansatte i støttesystemene må ha tilstrekkelig med tid og ressurser til sitt arbeid slik at barn, unge og voksne får den hjelp de har behov for. Det er derfor også viktig å stille krav til kompetanse og bemanning for PP-tjenesten. Utdanningsforbundet skal arbeide for at det skal stilles krav til antall elever per fagstilling i PP-tjenesten. Den individuelle retten til spesialundervisning må videreføres, og lov- og regelverket må innrettes slik at det kun er pedagogiske vurderinger som legges til grunn for å sikre denne retten. En faglig uavhengig

Kommentert [NN7]: Denne retten er foreslått videreført i ny opplæringslov. Forslag til ny opplæringslov skal behandles i Stortinget våren 2023.

PP-tjeneste er derfor nødvendig.

Normer for lærerressurser, ressurser til ledelse og støttesystem, og krav til fysiske rammevilkår, må reguleres på nasjonalt nivå. De lovfestede bemannings- og lærernormene i barnehage og skole må styrkes, og mulighetene som ligger i dem må utnyttes av profesjonsfellesskapet. Norm for bemanning i barnehagen må gjelde i hele åpningstiden og ved fravær. Utdanningsforbundet skal arbeide for en lovregulering som sikrer barna rett til å tilhøre en barnegruppe og som forhindrer store barnegrupper. Vi skal arbeide for nasjonale bestemmelser for antall elever per lærer i videregående opplæring og for at fylkeskommunen fortsatt skal ha ansvar for videregående opplæring. Inntaksordninger må legge til rette for likeverdige muligheter for alle og fremme integrering og sosial utjevning. Inntaksordninger må i størst mulig grad gi alle elever, ikke bare de med best karakterer, likeverdige muligheter til å velge utdanningsprogram og skole utfra evner og interesser. Utdanningsforbundet vil arbeide mot innføringen av en nasjonal, karakterbasert inntaksordning i videregående. Staten skal fortsatt ha ansvar for de samiske videregående skolene.

Utdanningsforbundet skal arbeide for at sanksjoner blir brukt som virkemiddel når myndigheter eller arbeidsgivere ikke følger lov og forskrift. Sanksjonene skal håndheves av statlige tilsynsmyndigheter.

Den norske arbeidslivsmodellen og profesjonens innflytelse

Utdanningsforbundet skal styrke den norske arbeidslivsmodellen, som er basert på et nært og tillitsfullt samarbeid mellom partene. Alle våre tillitsvalgte er representanter for profesjonen, både i spørsmål av profesjonsfaglig karakter og forhold knyttet til de ansattes arbeidsforhold. Tillitsvalgte trenger tid til å utøve sitt verv. Bestemmelser i hovedavtalene om tid og ressurser til tillitsvalgte må derfor styrkes. Utdanningsforbundet skal arbeide for rett til avsatt tid til tillitsvalgtarbeid og full lønn ved skoling.

Profesjonens kompetanse må utnyttes bedre, både ved utforming av styringssystemer, vurdering av hva som er relevant styringsinformasjon og ved fortolkning av innsamlet informasjon. Mål- og resultatstyring har over lang tid vært det gjeldende styringssystemet i skole og barnehage. Dette har bidratt til standardisering og konkurranse som innsnevrer samfunnsmandatet og formålet med opplæringen. Det må bli tatt i bruk styringssystem som er lagt til rette for faglig og pedagogisk utvikling framfor detaljstyring ovenfra og krav om rapportering og dokumentasjon. Vurderingssystemer må baseres på tillit og ha refleksjon,

læring og utvikling som mål.

Et godt system for vurdering og et kvalitetsbegrep for barnehage og skole må omfatte hele bredden i samfunnsmandatet og læreplanverket, støtte opp under profesjonens arbeid og ha legitimitet hos ledere og lærere. Nasjonale prøver og tester gir begrenset informasjon for styring og forskning, det er derfor tilstrekkelig at et representativt utvalg av elevene gjennomfører disse. Kartleggingsprøver skal kun benyttes til å utvikle pedagogisk praksis. Offentliggjøring og rangering er et hinder for god bruk av prøveresultater.

Styringsutfordringene i utdanningssektoren har paralleller i andre deler av offentlig sektor og arbeidsliv. Vi skal ta ansvar for å utvikle alternativer til dagens styringspraksis og søke bredt samarbeid for å få gjennomslag for løsninger som har gyldighet ut over utdanningssektoren.

Utdanningsledelse og partssamarbeid

Ledere står i et spenningsfelt mellom nasjonal styring og lokalt handlingsrom. Ledere ivaretar den nødvendige balansen mellom tillit og kontroll, handlingsrom og styring. Lederstemmen er en viktig del av profesjonens stemme. Ledere har et særskilt ansvar for faglig og pedagogisk utvikling og må derfor kunne lede uten detaljstyring. Lokale myndigheter og private eiere må involvere ledere og tillitsvalgte i utviklingsprosesser som omhandler deres virksomhet. God ledelse krever tilstedeværelse og kan ikke utøves utenfra. Det skal derfor være én styrer i hver barnehage og én rektor ved hver skole.

Samarbeidet mellom ledere og tillitsvalgte bør videreutvikles, slik at partssamarbeidet blir en faglig ressurs. Utdanningsforbundet skal styrke samarbeidet mellom partene, blant annet gjennom fellesskolering og vil arbeide for at dette avtales. Skolering av ledere må videreutvikles. Ledere og tillitsvalgte skal samarbeide om barnehagens og skolens kollektive læringsprosesser. Ledere må også gi rom for lærernes profesjonelle handlingsrom. Styrere, rektorer, ledere i universitets- og høyskolesektoren og støttesystem må ha rammebetingelser som gjør det mulig å utøve faglig og pedagogisk ledelse, og ledere må bli møtt med forståelse for sitt ansvar og for kompleksiteten som ligger i lederoppdraget. Dette krever økte ledelsesressurser i barnehage og skole.

Privatisering og kommersialisering

Velferdstjenester skal ikke være handelsvare, verken nasjonalt eller internasjonalt.

Utdanningsforbundet mener at økt kommersialisering i utdanningssektoren svekker prinsippet om likeverdig opplæring. Kommersielle aktører og private interesser må ikke få innflytelse på

utdanningen på bekostning av folkevalgte organer, lærere, ledere og andre profesjonsutøvere. Utdanningsforbundet skal arbeide for å styrke den offentlige styringen og kontrollen med utdanningssektoren, og for at offentlige midler og foreldrebetaling i sin helhet kommer barn, elever og studenter til gode. Lovregulering og forutsigbar finansiering av utdanning må legge til rette for et mer likeverdig tilbud. Kvalitetskrav skal gjelde alle, uavhengig av eierskap. Kommuner og fylkeskommuner må kunne stille vilkår til virksomheter som mottar offentlige tilskudd, og ha forkjøpsrett ved salg av private barnehager og skoler. Kommuner og fylkeskommuner må gis mulighet til å avvise etablering av nye, private skoler.

Ytringskultur og kritisk tenkning

Ledere og lærere må som borgere kunne delta fritt i den offentlige debatten om utdanningspolitikk, og ytre seg om samfunnsliv for øvrig. God utdanning er avhengig av at styrere, skoleledere, barnehagelærere, lærere og andre profesjonsutøvere gir uttrykk for faglige vurderinger av både gjeldende og foreslått politikk.

I utdanningssystemet, fra barnehage til universitet og høyskole, skapes en viktig del av grunnlaget for morgendagens demokrati. Gjennom utdanning skal barnehagebarn, elever og studenter utvikles til engasjerte, reflekterte, kreative og kritiske samfunnsborgere og arbeidstakere.

Lederes og læreres lojalitet ligger først og fremst hos barnehagebarn, elever og studenter. Det må utvikles en kultur for ytring på arbeidsplassen og kultur for å melde og behandle avvik.

Varsling er en viktig del av ytringsfriheten. Vi har rett og plikt til å varsle om kritikkverdige forhold og rammevilkår som skaper faglig og etisk uforsvarlige tilstander. Varslere må sikres et sterkere vern, blant annet gjennom å etablere et nasjonalt varslingsombud.

4.3 Lønn, arbeidsvilkår og arbeidsmiljø

Bærekraftig arbeidsliv

Samarbeidet mellom partene i arbeidslivet er fundamentet i den norske modellen og avgjørende for et godt og velfungerende arbeidsliv. Utdanningsforbundet vil arbeide for at partene sammen skal skape et arbeidsliv som bidrar til å oppnå bærekraftsmålene.

Lønnsutvikling og lønnsnivå

God utdanning krever godt kvalifiserte lærere, lærerutdannere, ledere og ansatte i faglig-

administrativt støttesystem. Utdanningsforbundet mener lønn og arbeidsvilkår må støtte opp under ansvaret våre medlemmer har.

Å redusere lønnsforskjellene mellom ansatte med høyere utdanning i offentlig og privat sektor betyr å verdsette kompetanse i offentlig sektor og å arbeide for likelønn. Samfunnet er ikke tjent med lønnsforskjellene som i dag finnes mellom høyt utdannede i privat og offentlig sektor i henholdsvis mannsdominerte og kvinnedominerte yrkesgrupper. Å redusere lønnsforskjellene er dessuten et viktig tiltak for å sikre samfunnet et godt utdanningstilbud. Lavere lønnsnivå gjør det mindre attraktivt å jobbe i offentlig sektor, og kan føre til at det blir vanskeligere å rekruttere til utdanningssektoren og vil dermed kunne svekke kvaliteten på velferdstjenestene.

Lønnsnivået for lærere i barnehage og skole er for lavt sammenliknet med andre yrkesgrupper med tilsvarende utdanningsnivå. I barnehagen har lønnsutviklingen vært bedre de siste årene, men uttelling for etter- og videreutdanning må styrkes. Lærerne i skoleverket har gjennom mange år hatt svakere lønnsutvikling enn resten av samfunnet, og det har ført til et lavt lønnsnivå. Mindrelønnsutviklingen må derfor stoppes og kompenseres for.

For å rekruttere og beholde yrkesfaglærere må skolene kunne konkurrere med lønnsnivået i private virksomheter. Yrkesfaglærere må sikres lønsmessig uttelling for kompetanseutvikling, relevant fagbrev og for praktisk erfaring fra yrkesfagene de underviser i. I tillegg må jobbsikkerheten bedres gjennom større langsiktighet i dimensjoneringen av opplæringstilbudet på yrkesfag.

Lønnsnivået for lektorer, førstestillinger og stipendiater i universitets- og høyskolesektoren er lavt, og disse har hatt lavere lønnsutvikling enn gjennomsnittet i staten, og i samfunnet for øvrig. Lønnsøkning er nødvendig for å rekruttere og beholde lærerutdannere med solid kunnskap og erfaring fra lærerhverdagen.

Det er nødvendig med bedre lønsmessig uttelling for stillinger i faglig og administrativt støttesystem, der det ofte blir stilt krav om spisskompetanse og spesialistutdanning.

Ledere i skole og barnehage har de senere år fått økt ansvar og rollen er blitt mer kompleks. Lederlønn skal samsvare med lederansvaret, kompetanse og størrelsen på den virksomheten man leder. Lederlønnen skal være høyere enn den lønnen som leder ville hatt krav på i en fagstilling, og være høyere enn lønnen til dem man er satt til å lede.

Kommentert [NN8]: Det er ikke korrekt at det ofte blir stilt krav til spesialistutdanning i det faglige og administrative støttesystemet.

Sentral og lokal lønnsdannelse

Utdanningsforbundet mener at sentral lønnsdannelse skal være bærebjelken ved fastsetting av lønn for lærerprofesjonen. Lokal lønnsdannelse svekker betydningen av sentrale oppgjør og sammenhengen mellom disse må alltid tas med i vurderingen i bruk av ulike virkemiddel. Prosentvise generelle tillegg og sentrale lønnsjusteringer for stillingsgrupper med høyere utdanning, er vår hovedprioritering. Vi må ha et lønssystem som bygger på utdanning, kompetanse og ansvar. Alle våre medlemmer må få uttelling for formell kompetanse. Utdanningsforbundet skal jobbe for at barnehagelærerne får et sentralt og forutsigbart garantilønssystem som sikrer uttelling for videreutdanning.

Utdanningsforbundet vil arbeide imot at det i sentrale oppgjør blir avsatt midler til lokale pottforhandlinger, og er imot forhandlinger om individuelle lønnstillegg som er basert på resultater og prestasjoner. Vi skal ivareta våre medlemmers lønnsinteresser lokalt, og fremme og støtte lønnskrav når medlemmer har gjennomført etter- og videreutdanning, når det er vanskelig å rekruttere og beholde ansatte og når det er gjennomført endringer i stillingers arbeids- eller ansvarsområde. Utdanningsforbundet skal alltid prioritere at lønnstillegg er kollektive, og baseres på objektive kriterier som oppfattes som rettferdige, forutsigbare, legitime og etterprøvbare. Kriterier for lønnstillegg skal bidra til å fremme faglig og profesjonell utvikling. Tvistebestemmelsene i hovedtariffavtalene, spesielt de som omhandler lokal lønn, må styrkes.

Mange barnehagebarn og elever får i dag ikke den opplæringen de har krav på fordi det mangler kvalifisert personale. Skal dette endres må rekrutteringen til læreryrkene styrkes, samtidig som kvalifiserte lærere og ledere må ønske å bli værende i jobben. For å oppnå dette må lønns- og arbeidsvilkårene forbedres. Sikring av kvalifiserte lærere til alle elever kan ikke løses gjennom lokal lønnspolitikk. Det må stilles strengere krav til kommuner som ikke klarer å rekruttere kvalifisert arbeidskraft. Lønn er viktig for å sikre rekruttering til yrket, men lønnsheving skal gjøres gjennom kollektive avtaler og omfatte alle.

Tariffavtaler ved alle skoler og barnehager

Et organisert og regulert arbeidsliv er kjernen i den norske arbeidslivsmodellen.

Utdanningsforbundet arbeider for at alle medlemmer skal være omfattet av en tariffavtale.

Ansatte i private barnehager og skoler må ha en lovfestet rett til lønns- og arbeidsvilkår som i tilsvarende offentlige barnehager og skoler, samt tariffavtaler som sikrer dette. Finansieringen av private barnehager og skoler må sikre at slike vilkår kan bli oppfylt. Pensjonsordninger

med likeverdige vilkår som i offentlig sektor skal inngå i våre tariffavtaler i privat sektor.

Arbeidstid

Utdanningsforbundet har som mål at sentrale, kollektive arbeidstidsavtaler i barnehage, skole og høyere utdanning må forbedres. Våre medlemmer opplever et økende press på antall oppgaver som skal løses innenfor arbeidstiden, og en økende kompleksitet i leder- og lærerrollen. Mer tid til for- og etterarbeid, pedagogisk ledelse, forskning, utvikling og faglig ajourføring gir bedre utdanning for barnehagebarn, elever og studenter. Lærerne må få økt innvirkning på bruken og organiseringen av arbeidstiden og det kollektive arbeidet. Arbeidstidsavtalene skal gi økt handlingsrom for den enkelte lærer, og tid til samarbeid, erfarings- og kunnskapsdeling i hele profesjonsfellesskapet.

Arbeidstidsavtaler skal sikre vern mot for høy arbeidsbelastning, gi den enkelte profesjonelt handlingsrom, virke helsefremmende og bidra til et inkluderende arbeidsliv.

Barnehagelærere må sikres økt tid til for- og etterarbeid fordi kravene til barnehagelærerne har økt, og denne tiden må disponeres av den enkelte lærer. I tillegg må det avsettes tid til faglig samarbeid med kolleger. Tid til kompetansheving må ligge innenfor ordinær arbeidstid.

Utdanningsforbundet arbeider for at lærerne i skolen skal få reduserte årsrammer for undervisning, og forhindre økt binding av arbeidstiden. Årsrammene generelt må ikke føre til en dårlig arbeidssituasjon, og lærerne må ha mer tid til for- og etterarbeid. Kjerneoppgavene er å forberede og gjennomføre undervisning, samt å utføre nødvendig etterarbeid. Tilstrekkelig tid er en forutsetning for å kunne utføre kjerneoppgavene på en god måte. Lærernes arbeidsår må baseres på elevenes skoleår.

Kontaktlærere har en sentral rolle i skolen, og oppgavene de utfører er viktige for elevenes mulighet til å lykkes. Tidsressurs til kontaktlærer må økes og kontaktlærere må få redusert sine årsrammer for undervisning. Det må også sikres tidsressurs til sosiallærer og sosialpedagogisk tjeneste.

Kvaliteten i voksenopplæringen etter ~~introduksjonsloven~~ integreringsloven og opplæringsloven må sikres. Alle elever i voksenopplæringen må få rett til kontaktlærer og stedlig rådgivertjeneste. Disse må sikres tidsressurs på linje med kontaktlærer og rådgiver i grunnskolen. Utdanningsforbundet skal arbeide for gode arbeidsvilkår for alle lærerne i

Kommentert [NN9]: Loven har endret navn fra *introduksjonsloven* til *integreringsloven*.

voksenopplæringen.

Alle vitenskapelig ansatte ved universitet og høyskoler må sikres tid til forskning, utviklingsarbeid og kompetanseheving.

Livsfasetilpasset arbeidsliv

Utdanningsforbundet vil arbeide for et livsfasetilpasset arbeidsliv som ivaretar en balanse mellom yrkesliv, familieliv og fritid i de ulike fasene i livet. Dette krever personalpolitikk som gir rom for tilpasninger til den enkelte arbeidstaker. Gode kollektive arbeidstidsavtaler vil være et viktig element i et livsfasetilpasset arbeidsliv. Utdanningsforbundet mener det er nødvendig med mer kunnskap om hva som er god livsfasepolitikk i utdanningssektoren.

Arbeidsmiljø

Utdanningsforbundet vil arbeide for et helsefremmende arbeidsmiljø. Utdanningsforbundet mener at et helsefremmende arbeidsmiljø kjennetegnes av muligheten for faglig autonomi, mestring, samarbeid og læring. Et helsefremmende arbeidsmiljø har balanse mellom krav og forventninger på den ene siden, og profesjonelt handlingsrom på den andre siden. Et godt utdanningstilbud krever et arbeidsmiljø som virker positivt på lærernes helse og jobbengasjement.

Helsefremmende og forebyggende arbeidsmiljø forutsetter at det arbeides systematisk med helse, miljø og sikkerhet (HMS) på den enkelte arbeidsplass. Dagens HMS-bestemmelser og yrkesskadelovgivning er i for liten grad tilpasset offentlig sektor, hvor mange får langsiktige og stressrelaterte belastningsskader. Utdanningsforbundet vil arbeide for at lovverket gir sterkere forpliktelser og økonomiske insentiver for arbeidsgiver til å ivareta de arbeidsmiljøutfordringene som preger utdanningssektoren.

Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) ~~gjelder fram til 2022~~skal forlenges og forsterkes, og gjelder for alle arbeidsplasser. Utdanningsforbundet vil arbeide for at avtalen tas aktivt i bruk, og at våre tillitsvalgte er kjent med og deltakende i arbeidet på arbeidsplassnivå. IA-avtalen skal ha målrettet innsats mot spesifikke sektorer og bransjer, og barnehagesektoren er valgt ut til å være en av disse. Utdanningsforbundet vil gjennom partssamarbeidet være med på å bidra til å finne tiltak som kan redusere høyt sykefravær og lav avgangsalder i barnehagene. Tiltak som bør diskuteres er organiseringen av arbeidet, seniortiltak, størrelsen på barnegruppene, forsterket barnehagelærernorm og økt bemanning.

Kommentert [NN10]: Regjeringen og partene i arbeidslivet er enige om å forlenge dagens IA-avtale med to år. Samtidig er det enighet om å forsterke innsatsen for å redusere sykefravær og frafall i arbeidslivet: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/gjeldende-ia-avtale-forlenges-med-to-ar-og-innsatsen-forsterkes/id2943877/>

Ansatte må beskyttes mot vold, og trusler om vold og mobbing, både i arbeidssituasjonen og i digitale medier. Utdanningsforbundet vil intensivere arbeidet for at sentrale myndigheter og arbeidsgiver tar et helhetlig ansvar for å forebygge, håndtere og følge opp denne type hendelser.

En god ytringskultur der problemer blir tatt tak i på et tidlig tidspunkt er avgjørende for å avverge konflikter og varslingssaker på arbeidsplassen. Arbeidsplassene må ha gode rutiner og kultur for å kunne si ifra om kritikkverdige forhold.

Utdanningsforbundet er opptatt av at lærernes arbeidsmiljø og ~~elevenes læringsmiljø~~barnehagebarn og elevers psykososiale miljø henger sammen. Derfor må vi klare å utvikle ~~gode læringsmiljøet~~godt psykososialt miljø for ~~barnehagebarn og~~ elever samtidig som lærernes og ledernes arbeidsmiljø og rettssikkerhet ivaretas.

Kommentert [NN11]: Barnehageloven har også fått bestemmelser om det psykososiale miljøet.

Lærere må sikres innsyn og kontradiksjon i klagesaker rettet mot seg. Dette forutsetter et godt lov- og regelverk, og en god praksis.

Lærere, ledere, barn, elever og studenter må sikres et godt fysisk arbeidsmiljø. Mange har ikke det i dag, og dette går ut over helse, trivsel og læringsutbytte. Derfor trengs det investeringer i barnehager, klasserom, øvrige læringsarenaer og kontorarbeidsplasser.

Arbeidsmiljøloven må sikre arbeidstakerne hele og faste stillinger. Dette gir den enkelte trygghet og forutsigbarhet. Midlertidige ansettelser svekker det organiserte arbeidsliv som helhet og fører til stor usikkerhet for lønns- og arbeidsvilkår for den enkelte.

Utdanningsforbundet ønsker en avvikling av bemanningsbyråer.

For å kunne følge opp arbeidsmiljøarbeidet må medlemmer være godt informert og tillitsvalgte og verneombud må være godt skolert. Utdanningsforbundet må ha gode rutiner for oppfølging av saker som handler om medlemmer og tillitsvalgtes arbeidsmiljø.

Pensjon

Pensjonsordningene må sikre det økonomiske grunnlaget for en trygg og verdig alderdom for alle. Tjenstepensjonsordningene må være kollektive, solidariske, trygge, forutsigbare og kjønnsnøytrale, og de må vare livet ut. Der tjenstepensjonsordningen og AFP ikke er lovfestet, skal den være en del av tariffavtalen.

Helsefremmende arbeidsmiljø og seniorpolitiske tiltak er viktig for at flere skal kunne ha reell

mulighet til å jobbe lenger. Samtidig er det viktig at Utdanningsforbundet arbeider for en reell mulighet for tidligpensjon for alle som trenger det. Det må etableres gode uførepensjonsordninger i alle tariffområder.

Utdanningsforbundet vil arbeide for at løpende pensjoner ikke underreguleres og at arbeidstakerorganisasjonene får forhandlingsrett i trykdeoppgjøret.

Stortingets innføring av pensjonsreformen, med omlegging av folketrygd og levealdersjustering, fører til at alle må stå lenger i jobb for å få samme pensjonsnivå som tidligere. Partene i arbeidslivet ble i 2018 enige om en ny offentlig tjenstepensjon som er tilpasset folketrygden. Utdanningsforbundet skal arbeide for å begrense effekten av levealdersjusteringen, og en evaluering av den. Levealdersjusteringen av pensjonene har svært uheldige konsekvenser for mange arbeidstakere, blant annet svært mange av Utdanningsforbundets medlemmer. Utdanningsforbundet vil arbeide for endringer i folketrygden hvor levealdersjustering fjernes.

4.4 Organisasjonen i utvikling

Solidaritet, makt og innflytelse

Fagbevegelsens grunnleggende idé er at vi representerer et solidarisk fellesskap som gir makt til ivaretagelse av medlemmenes interesser som arbeidstakere og profesjonsutøvere, både kollektivt og individuelt. En forutsetning for denne styrken er engasjerte og mobiliserte medlemmer og tillitsvalgte, som deltar aktivt i ulike fora, bidrar til diskusjoner og utvikler Utdanningsforbundets politikk og posisjon. Organisasjonens politikk og aktiviteter skal baseres på medlemmenes interesser og engasjement.

For å opprettholde og utvikle Utdanningsforbundets slagkraft vil vi arbeide for styrket fagforeningsbevissthet og kontinuerlig medlemsvekst, med særlig vekt på studenter, unge, nytilsatte og på områder hvor Utdanningsforbundet har stor konkurranse om medlemmer. Utdanningsforbundet skal være det opplagte fagforeningsalternativet for lærere i hele utdanningsløpet. Dette oppnår vi gjennom vårt arbeid for å verve og beholde medlemmer, ikke minst i samarbeidet med Pedagogstudentene.

Det å ha en tilstedeværende tillitsvalgt og en aktiv klubb på arbeidsplassen har stor verdi for medlemmene. Utdanningsforbundet vil arbeide videre for å rekruttere tillitsvalgte på alle

arbeidsplasser der det finnes medlemmer, og bidra til å styrke klubben som en arena for å diskutere saker som er viktige for medlemmene.

Utdanningsforbundet må arbeide for at organisasjonen på alle nivå gjenspeiler det kulturelle mangfoldet i medlemsmassen. Det må jobbes målrettet for å rekruttere medlemmer og tillitsvalgte med ulik bakgrunn. På den måten styrker vi organisasjonen og befester Utdanningsforbundets posisjon som det naturlige valget for alle lærere som vil fagorganisere seg. Lærere som kommer til Norge fra andre land skal raskt inviteres inn og inkluderes i vårt organisasjonsfellesskap.

Utdanningsforbundet vil styrke samarbeidet innenfor hovedorganisasjonen Unio for å øke kunnskapen om fagforeningenes rolle og betydning i samfunnet, stå sammen om bærekraftsmålene og for å sikre forbundets posisjon og gjennomslagskraft i utdannings-, arbeidslivs- og samfunnspolitikken. Vi vil fortsette å bygge sterke allianser og nettverk for å styrke fagbevegelsen, nasjonalt og internasjonalt.

En bred organisering av medlemmer

Utdanningsforbundet favner bredt og har som ambisjon å beholde denne bredden. Vår organisering og politikk må ta på alvor at medlemmene representerer ulike arbeidsfelt med ulike utfordringer. Utdanningsforbundet skal ivareta og synliggjøre mangfoldet blant medlemmene både når det gjelder utdanning, arbeidssted og tariffområde. Samtidig skal det særegne ved de enkelte medlemsområdene komme tydelig til uttrykk og bli ivaretatt på alle nivå i organisasjonen, med en klar ansvarsfordeling. Vi vil videreutvikle praksis slik at medlemmene, sammen med tillitsvalgte, kan engasjere seg og delta aktivt i forbundets arbeid knyttet til faglige, arbeidslivs- og profesjonsrelaterte spørsmål.

Utdanningsforbundet er den største fagforeningen for ledere i utdanningssektoren. At ledere og lærere er organisert sammen gir styrke til det profesjonsfaglige fellesskapet og økt legitimitet til Utdanningsforbundet som arbeidstaker- og profesjonsorganisasjon. Ledere skal oppleve sitt medlemskap i Utdanningsforbundet som attraktivt, både som arbeidstakere og som ledere. Vi vil videreføre satsingen på ledere, sikre god representasjon på alle nivå i organisasjonen og videreutvikle demokratiske og faglige arenaer for ledermedlemmene.

Pensjonistene i Utdanningsforbundet er en voksende gruppe. Utdanningsforbundet vil evaluere gjeldende ordning med pensjonistråd på alle tre organisasjonsnivå samt den generelle valgbarheten, for å skaffe grunnlag for å utvikle og sikre pensjonistmedlemmenes

representasjon i organisasjonen.

Kommentert [NN12]: Evaluering av gjeldende ordning med pensjonistråd på alle tre organisasjonsnivå samt den generelle valgbarheten er gjennomført.

Utdanningsforbundets tillitsvalgte

Det er Utdanningsforbundets tillitsvalgte som fremmer medlemmenes interesser og realiserer vår politikk. Våre tillitsvalgte skal utøve sine verv med høy etisk bevissthet og god kjennskap til forbundets verdier og prinsipper.

Utdanningsforbundets avtale- og organisasjonstillitsvalgte skal ha god rolleforståelse og kompetanse tilpasset oppgavene. Alle tillitsvalgte på alle nivå skal være del av en kontinuerlig kompetanseutvikling. Utdanningsforbundet vil arbeide for å videreutvikle ulike møteplasser, arenaer og nettverk for tillitsvalgte innenfor alle de ulike avtaleområdene.

Medlemmene møter Utdanningsforbundet først og fremst gjennom tillitsvalgte på arbeidsplassen. Det er derfor viktig at organisasjonen bygger opp om arbeidsplassstillitsvalgte og gir støtte til klubbarbeidet. Vi skal arbeide for å sikre retten til å ha en tilstedeværende tillitsvalgt på alle arbeidsplasser der vi har medlemmer.

Demokrati og medbestemmelse har lang tradisjon i det norske arbeidslivet.

Utdanningsforbundets mange avtaletillitsvalgte har en helt sentral rolle i dette gjennom partssamarbeidet i den enkelte virksomhet. Med en økende desentralisering av fullmakter til å avgjøre viktige spørsmål, må vi sørge for at våre tillitsvalgte har riktig kompetanse og gode rammevilkår for å kunne utgjøre en sterk part i medbestemmelsesprosessene. Forbundet vil arbeide for at det er tillitsvalgte på alle beslutningsnivå, uavhengig av virksomhetens organisering og styringsform, enten det gjelder offentlige eller private tariffområder.

Utdanningsforbundet må sikre organisatorisk tilhørighet for og oppfølging av tillitsvalgte som har ansvar for medlemmer på tvers av fylker og kommuner. Det må også sikres at tillitsvalgte er representert i alle forhandlingsdelegasjoner. En sentralstyrerepresentant skal ha et spesifikt ansvar for de ulike tariffområdene vi har medlemmer i.

Organisasjonsutvikling og medlemsdemokrati

Aktiv deltakelse i politikikutviklingen bidrar til eierskap til det som vedtas. Spesielt viktig er det at den demokratiske samhandlingen mellom sentral-, fylkes- og lokalplan i organisasjonen baseres på tydelig medlemsforankring. Politikkutforming må skje gjennom dialog og meningsbryting i alle deler av Utdanningsforbundet. Det er et mål for neste landsmøteperiode at gjensidig informasjon, dialog og samhandling mellom alle de ulike organisasjonsleddene styrkes.

Det er gjennom helhetlig strategisk arbeid Utdanningsforbundet blir sterkest. Blant annet skal vedtak fra landsmøtet og påfølgende strategiske planer være førende for hele organisasjonen. Målet er samordnet innsats og stor evne til å påvirke beslutninger og oppnå resultater på alle nivå. Utdanningsforbundet skal videreutvikle bruken av strategisk plan som et felles organisatorisk redskap og styrke påvirkningsarbeidet i hele organisasjonen.

Kontaktforaene gjenspeiler forbundets fem medlemsgrupper, og synliggjør ulike medlemsinteresser. Lederrådet har et særskilt ansvar for å fremme lederne interesser, på tvers av medlemsgrupper. Tillitsvalgte i kontaktforum, utvalg og råd kan ivareta medlemsperspektivet gjennom nettverk, kurs, møteplasser og samlinger. Vi vil videreutvikle bruken av slike arenaer, for å inkludere og mobilisere ulike grupper av medlemmer og tillitsvalgte.

Skal Utdanningsforbundet kunne utnytte sitt potensial og få gjennomslagskraft både på lokale, regionale og nasjonale arenaer, må forbundets organisasjonsstruktur og tillitsvalgtapparat være tilpasset arbeidsgiversiden og de politiske strukturene. ~~De nye regionene vil innebære geografiske utfordringer, men også muligheter til å utvikle organisasjonen. Organisasjonen må sikre god tilpasning til ny struktur som en følge av kommune- og regionreformen.~~ Det skal samtidig jobbes for å tilrettelegge organiseringen for fylkesovergripende tillitsvalgte, som hovedtillitsvalgte i nasjonale barnehagekjeder og tillitsvalgte på regionale universitet og høyskoler.

Organisasjonen i møte med omgivelser i endring

Utdanningsforbundet skal være en offensiv organisasjon med evne til å møte nye utfordringer. Det er et mål å styrke det internasjonale perspektivet i Utdanningsforbundets arbeid på alle politikkområder. Gjennom informasjon og involvering vil vi bidra til økt debatt og engasjement på alle nivå i organisasjonen. Vi skal tenke framtidsrettet i møte med teknologisk utvikling og et arbeidsliv i kontinuerlig endring. Vi må styrke arbeidet med bærekraftig utvikling, klimagassutslippsreduksjon i egen organisasjon og arbeidet for likestilling, inkludering og mangfold. Som fagforening må vi møte nye generasjoner med en holdning som gir positive forventninger til det å handle kollektivt og solidarisk.

Kommentert [NN13]: De to setningene foreslås strøket som følge av fylkessammenslåing- og oppløsning i inneværende periode.